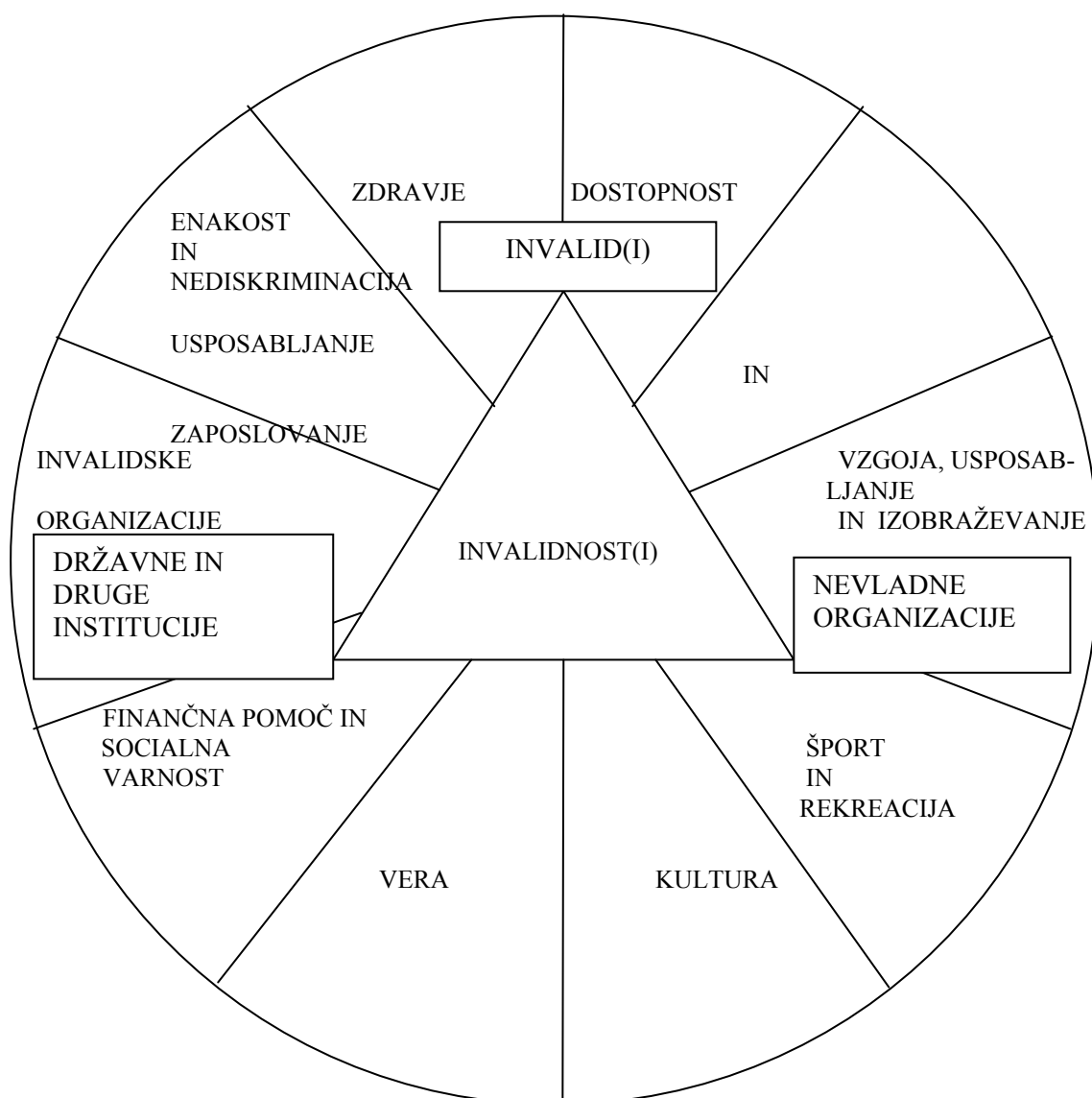

**AKCIJSKI PROGRAM ZA INVALIDE
2007–2013**

0 UVOD

Zadnje desetletje označujejo spremembe na politični, družbeni in tehnološki ravni. Globalizacija, spremembe pri delu in zaposlitvi, zdravju in demografskih gibanjih, prehod v tržno gospodarstvo, možnosti informacijsko-komunikacijske tehnologije so spremenili tudi politiko in način izvajanja invalidskega varstva. Sodobni pogled na invalidnost temelji na človekovih pravicah, to je na prepovedi diskriminacije ter zagotavljanju enakih možnosti in enake obravnave za vse. Invalidnost razumemo kot večdimenzionalen pojav, ki izvira iz interakcije med invalidom ter njegovim fizičnim in družbenim okoljem, ki preprečuje njegovo polno in učinkovito sodelovanje v družbi. Definicija invalida, kot je opredeljena v predlogu Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov, vključuje posameznike, ki imajo dolgotrajne fizične, duševne, intelektualne ali senzorne okvare, ki pri medsebojnem učinkovanju z različnimi ovirami invalidom lahko preprečujejo, da bi polno in učinkovito sodelovali v družbi, enako kot neinvalidi. Poleg individualnega pristopa npr. pri skrbi za zdravje, vzgoji, izobraževanju, usposabljanju in zaposlovanju ipd. sta zato potrebna tudi družbeno delovanje in odgovornost, da se za invalide zagotovijo ustrezne možnosti za polno in enakovredno življenje.

AKCIJSKI PROGRAM ZA INVALIDE 2007–2013

1. IZHODIŠČA

14. člen Ustave Republike Slovenije določa, da so človekove pravice in temeljne svoboščine zagotovljene vsakomur ne glede na osebne okoliščine. Z dopolnitvijo 14. člena, ki je začela veljati 15. junija 2004, je kot osebna okoliščina navedena tudi invalidnost. Ustava Republike Slovenije s tem izrecno poudarja pravico do enakosti invalidov pred zakonom oziroma da ne sme biti nihče zapostavljen zaradi invalidnosti.

»V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino« (Ustava Republike Slovenije).

Splošna načela in obveznosti Akcijskega programa za invalide 2007–2013, ki izhajajo iz mednarodnih in slovenskih dokumentov, bi lahko strnjeno povzeli takole:

- spoštovanje različnosti in sprejemanje invalidnosti kot dela človeške različnosti in zagotavljanje enakosti možnosti: načelo zagotavlja pozitivne ukrepe za zagotavljanje enakih možnosti na vseh področjih, ki so potrebna za uresničevanje polnopravnega državljanstva;
- nediskriminacija: načelo nediskriminacije zagotavlja invalidom preprečevanje razlikovanja, izključitve ali omejevanja pri uživanju njihovih pravic, tako kot to velja za vse druge člane skupnosti;
- na ravni družbe zagotavljati polno in učinkovito sodelovanje ter vključenost v družbo: invalidi morajo imeti enake možnosti kot drugi državljani, da dejavno sodelujejo pri razvoju skupnosti, v kateri živijo, na lokalni, regionalni in državni ravni ter prevzemajo odgovornost za njen razvoj;
- na ravni posameznika zagotavljati spoštovanje človekovih pravic – dostojanstva in neodvisnosti posameznika, kar vključuje svobodo do lastne izbire in samostojnost oseb;
- individualni pristop do zagotavljanja in izvajanja storitev in programov, namenjenih invalidom, in
- dostopnost kot temeljni pogoj za uresničevanje pravic in socialno vključenost.

Naloge politike invalidskega varstva za obdobje 2007–2013 se zato osredotočajo na ciljne sklope, ki jih kot temeljna izhodišča poudarja tudi Evropska unija:

- celovita analiza stanja invalidskega varstva s pregledom pravic posameznih kategorij invalidov na podlagi področne zakonodaje;
- prepoznavanje ukrepov za odstranjevanje ovir za polnopravno udeležbo (enakost možnosti) invalidov na ravni lokalne skupnosti in družbe ter sistematičen pristop pri oblikovanju teh ukrepov;
- preventiva in ukrepi proti diskriminaciji invalidov, ki zagotavljajo dostop do temeljnih pravic;
- usklajenost prihodnje slovenske zakonodaje z zakonodajo Evropske unije in ukrepi, zapisanimi v tem programu;
- zagotavljanje partnerstva z invalidi pri načrtovanju, izbiri, izvajanju, nadziranju in ovrednotenju projektov, ki se bodo financirali iz strukturnih skladov Evropske unije.

V letu 2006 se pričakuje sprejetje Konvencije OZN o pravicah invalidov, katere namen je spodbujati invalide k polnopravnemu in enakovrednemu uživanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, varovati te pravice in svoboščine, jih zagotavljati invalidom ter

spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Predlog konvencije je tudi podlaga, na kateri smo gradili slovenski akcijski program. Poleg konvencije smo pri pripravi programa upoštevali temeljna dokumenta OZN – Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov in Svetovni akcijski program za invalide, Evropski akcijski program Evropske unije (COM 2003 650 in COM 2005 604) ter Akcijski načrt Sveta Evrope za promocijo pravic in polno udeležbo invalidov v družbi: za kakovostnejše življenje invalidov v Evropi 2006–2015 (Priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope Rec (2006) 5). Slovenski akcijski program za invalide 2007–2013 upošteva razvojne usmeritve Slovenije, začrtane v Strategiji razvoja Slovenije (2005) in Okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji (2005).

2. OCENA IZVAJANJA INVALIDSKEGA VARSTVA 1991–2006

Slovenija je že leta 1991 sprejela Konceptijo razvojne strategije invalidskega varstva, ki je zlasti pomembna s štirih vidikov:

- v njej je prvič navedena sodobna definicija invalidnosti, ki temelji na filozofiji človekovih pravic in ne opredeljuje invalidnosti le v okviru medicinskega modela;
- celostno je oblikovala način reševanja vprašanj, povezanih z invalidnostjo. Tako so v tem dokumentu predstavljene usmeritve po področjih zdravstvenega varstva, vzgoje, usposabljanja in izobraževanja, zaposlovanja, rehabilitacije, denarnih prejemkov in olajšav, pravnega varstva, delovanja državne uprave, statusa, financiranja in delovanja invalidskih organizacij in podobno;
- v dokumentu je izrecno poudarjeno, da imajo invalidi pravico do neodvisnega življenja;
- pri nastajanju dokumenta so sodelovali invalidi, predstavniki države in strokovnjaki.

Med letoma 1991 in 2006 je bila sprejeta cela vrsta predpisov s področja izobraževanja, zdravstvenega varstva, zaposlovanja, odpravljanja ovir v okolju, zagotavljanja denarnih pomoči; v različne nacionalne in razvojne programe po posameznih področjih so vključene rešitve, ki so pomembne za življenje invalidov. Posebej je treba poudariti:

- spremembo 14. člena ustave, na podlagi katere je zagotovljeno ustavnopravno varstvo pred diskriminacijo (2004);
- sprejetje vladnega programa usposabljanja in zaposlovanja invalidov do leta 2002 in Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov leta 2004;
- sprejetje Nacionalnih usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja in komunikacij, ki jih je vlada sprejela leta 2005; že pred tem pa so bili sprejeti tudi slovenski standardi za gradnjo glede na potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi, na področju komunikacij je država omogočila enake možnosti gluhih z uveljavitvijo Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika (2002);
- sprejetje Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2000);
- sprejetje Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja (2004);
- sprejetje Zakona o delovnih razmerjih (2002), ki je v slovensko zakonodajo prvič uvedel razlikovanje med posredno in neposredno diskriminacijo tudi glede na invalidnost;
- dopolnjevanje predpisov, ki urejajo posamezne pravice s področja invalidskega zavarovanja, starševskega varstva in družinskih prejemkov ter socialnega varstva;
- spodbujanje razvoja različnosti programov in izvajalcev. Slovenija je posebej podpirala razvoj invalidskih organizacij. Tako sta bila sprejeta Zakon o invalidskih organizacijah in Zakon o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije, ki je zagotovil, da so sredstva iz koncesij za izvajanje iger na srečo ostala namenjena invalidskim – in seveda tudi humanitarnim – organizacijam za zastopanje interesov invalidov v okviru delovanja organizacij, izvajanje posebnih socialnih programov in razvojnih naložb invalidskih organizacij.

Pripravljeni sta bili tudi sistemski analizi invalidskega varstva, in sicer:

- Ocena razvitosti varstva invalidov (1995),
- Poročilo o izvajanju invalidskega varstva v Republiki Sloveniji (2001).

3. CILJI AKCIJSKEGA PROGRAMA

1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

Opis cilja

Leto 2003 je Evropska unija razglasila za mednarodno leto invalidov. Sklep o razglasitvi mednarodnega leta invalidov je sprejela tudi Vlada Republike Slovenije. V tem letu je potekala širša evropska akcija ozaveščanja in boja proti diskriminaciji na področju invalidnosti. V Sloveniji je bil organiziran obsežen program dejavnosti na državni ravni, ki je vključeval 42 posvetov, konferenc, javnih tribun, okroglih miz in predstavitev. Še številnejši so bili dogodki na lokalni ravni.

Leto 2007 pa bo evropsko leto enakih možnosti za vse z geslom »Pravični družbi naproti«. Vse dejavnosti v evropskem letu bodo usmerjene k izboljšanju razumevanja obsega in vpliva diskriminacije in neenakosti, nadzoru nad uresničevanjem evropskega prava s tega področja, podpori izobraževalnih dejavnosti ter k večji ozaveščenosti o poglavitnih izzivih in politikah med vsemi zainteresiranimi v družbi.

Z ozaveščanjem širše in strokovne javnosti je treba vplivati na spremembo dojemanja invalidnosti v družbi. Cilj ozaveščanja je odstranjevanje ovir za enakopravno udeležbo invalidov.

Ukrepi:

- 1.1 priprava in izvajanje učinkovitih dejavnosti za ozaveščanje ključne javnosti: na področju zaposlovanja, samostojnega življenja, izobraževanja, javne uprave, strokovnih delavcev (arhitekti, medicinsko osebje, socialni delavci, ...). Dejavnosti za ozaveščanje o invalidih in njihovih pravicah bodo usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, povezanim tudi z enakimi možnostmi moških in žensk ter starostjo;
- 1.2 spodbujanje občil, da pri zagotavljanju več medijskega prostora, namenjenega tej temi (npr. usmerjenost na sposobnosti in prispevke invalidov na trgu dela, delovnem mestu ipd.), v skladu z atensko deklaracijo Mediji in invalidi (2003) pri obveščanju splošne javnosti invalide prikazujejo na način, skladen z namenom tega akcijskega programa;
- 1.3 uveljavljanje primerov dobre prakse na vseh področjih (izobraževanje, dostopnost, zdravje, zaposlovanje ...);
- 1.4 izdajanje informativnega gradiva in drugih publikacij za ozaveščanje splošne in strokovne javnosti;
- 1.5 uveljavljanje invalidov kot potrošnikov in uporabnikov;
- 1.6 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in dostopnosti do informacij, možnostih in obveznostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

Urad vlade za informiranje, Svet vlade za invalide, vsi državni organi, invalidske organizacije, javni zavod Radiotelevizija Slovenija, Slovenska tiskovna agencija, javni zavodi s področja izobraževanja in zdravstva, občila.

2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej

Opis cilja

Ta cilj se usmerja v zagotavljanje možnosti invalidom, da živijo, kolikor je le mogoče samostojno, vključujoč izbiro, kje, s kom in kako živeti. Čeprav nove smernice poudarjajo predvsem deinstitucionalizacijo in vključevanje invalidov v običajno bivalno okolje, so institucije še vedno potrebne za mnoge invalide.

Da bi lahko dosegli strateški cilj, da imajo invalidi možnost izbire, je treba ustvarjati nove možnosti za bivanje v institucionalnem in domačem okolju ter vzpostavljati oblike skrbi, ki omogočajo tudi bivanje v stanovanju, bivalni skupnosti ali zavodih. Sistem skupnostnih služb v Sloveniji naj bi temeljil na teh organizacijskih strukturah in procesih:

- prestrukturiranju zavodskih zmogljivosti,
- vzpostavljanju skupnostnih služb s pomočjo lokalnega načrtovanja.

S storitvami osebne pomoči, ki so temelj zagotavljanja skupnostne skrbi, se invalidom zagotavlja ustrezna podpora, ki jo posameznik potrebuje, da živi samostojno življenje.

Potrebe do družini, partnerstvu in spolnosti pri nekaterih skupinah invalidov okolje praviloma ne razume in jih zanika. Zato je treba spodbujati programe pomoči pri razvoju partnerstva in spolnosti ter ponudbo izobraževanja staršem, invalidom in vsem, ki so v stiku z invalidi. Omogočati je treba bližino in zasebnost ter prostorsko ločitev v posebnih situacijah. Pri razvoju varovanih stanovanj, bivalnih skupnosti in drugih možnih oblik je torej treba upoštevati pravico do družine, partnerstva in spolnosti oziroma otrok.

Ne glede na to, kje invalidi živijo – v družini ali instituciji, ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v svojo zasebnost, družino, dom, korespondenco ali druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da si lahko sami izberejo prebivališče in se odločijo, kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva s posebnim poudarkom na preprečevanju diskriminacije invalidnih žensk;
- 2.3 zagotavljanje dostopnosti do socialnih storitev in programov na domu (vključno s časovno dostopnostjo programov – v vseh delih dneva), v soseski in skupnosti, vključno z osebno pomočjo, nujno za življenje v skupnosti in vključevanje vanjo ter za preprečevanje izoliranosti ali ločevanja od skupnosti, in sicer s pomočjo pluralizacije ter vključevanja nevladnega, javnega in zasebnega sektorja;
- 2.4 spodbujanje deinstitucionalizacije, podpore in pomoči v skupnosti;
- 2.5 zagotavljanje storitev pomoči in oskrbe na domu za vse skupine invalidov ter prevozov in širitve teh zmogljivosti, vključno s prilagoditvijo stanovanj;
- 2.6 zagotavljanje neprofitnih najemnih stanovanj za invalide;
- 2.7 družbeno priznanje in uveljavljanje sistema zagovorništva;
- 2.8 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za javno upravo, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji, občine, centri za socialno delo, invalidske organizacije, drugi zavodi in nevladne organizacije, ki delujejo na področju socialne varnosti.

3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Opis cilja

Pravica do dostopnega grajenega okolja in informacij ter komunikacij v Republiki Sloveniji temelji na ustavi, ki določa, da ima vsakdo pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da ima pravico do zbiranja ter svobodnega združevanja z drugimi, da ima vsakdo pravico do zdravega življenjskega okolja in da država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje.

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, sprejet v letu 2002, zagotavlja gluhih pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika, pravico gluhih do obveščenosti v njim prilagojenih tehnikah ter obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za znakovni jezik. Pri izvajanju zakona se še vedno pojavljajo težave pri individualnem zagotavljanju pravic.

Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide »Dostopna Slovenija« je Vlada Republike Slovenije sprejela 7. decembra 2005. Cilji, opredeljeni v nacionalnih usmeritvah, imajo pravno podlago tudi v številnih zakonih, ki jih je Republika Slovenija že sprejela (kot na primer s področja urejanja prostora, gradnje objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskega in cestnega prometa, elektronskih komunikacij itd). Dostopnost do storitev javnega in zasebnega sektorja ter do fizičnega okolja je namreč ena od pravic invalidov in vseh drugih funkcionalno oviranih ljudi. Zato želi država s tem projektom ustvariti okolje, ki bo prijazno in prijetno za življenje in delo vseh ljudi, ter vsem skupinam ljudi omogočiti izenačene možnosti za bivanja in sodelovanje v družbenih dogajanjih tako na področju izobraževanja, kulture in rekreacije kot tudi obveščanja in odločanja.

Ukrepi:

- 3.1 dosledno upoštevanje Zakona o urejanju prostora, Zakona o graditvi objektov in Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Slovenskega standarda SIST ISO/TR 9527 – gradnja objektov: potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah ter Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti vseh krajev v Sloveniji z javnim prevozom vsak dan v tednu oziroma invalidom, ki ne morejo voziti lastnega vozila, zagotavljati določeno število ustrezno cenejših prevozov;
- 3.3 zagotavljanje prevoza v javnem potniškem prometu za psa vodnika slepega invalida;
- 3.4 prilagajanje avtobusov mestnega prometa oziroma linijskih avtobusov in vlakov za gibalno in senzorno ovirane invalide (dostop do avtobusa in vstop vanj, sprejemanje informacij na zaslonu in prek govorno podprte informacije, dostop do objektov javne železniške infrastrukture, ki so namenjeni potnikom) ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 2001/85, ki določa tehnične zahteve za prilagojene mestne in primestne avtobuse;
- 3.5 zagotavljanje preureditev taksijev, ki bodo dostopni za invalide, v določenem deležu od vseh vozil, namenjenih za prevoze s taksijem;
- 3.6 zagotavljanje nemotenega vstopa in izstopa gibalno in senzorno oviranim invalidom na letališčih, avtobusnih in železniških postajah (oseba za pomoč pri orientaciji slepih in slabovidnih, klančina oziroma dvigalo za invalide na vozičkih, ...) v skladu z Direktivo št. 96/48 o hitrih vlakih, Uredbo o pravicah potnikov v železniškem prometu COM 2004/143, dokumentom Evropske unije za železniški promet COM 617/1999 ter Uredbo (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu;

- 3.7 prilagoditev oziroma prireditve gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivi tehniki (npr. gradivo za volitve oziroma gradivo, ki je pomembno za življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju);
- 3.8 uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah;
- 3.9 zagotavljanje enake dostopnosti do informacij in storitev državne uprave na svetovnem spletu vsem državljanom;
- 3.10 priprava priročnika za oblikovalce javnih naročil s priporočili za večjo e-dostopnost ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 1083/2006 o partnerstvu, nediskriminaciji in dostopnosti strukturnih sredstev;
- 3.11 spodbujanje uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije za večjo povezanost in izboljšanim komuniciranjem invalidov in funkcionalno oviranih ljudi na področju e-dostopnosti, kar vključuje uporabo interneta, strojne in programske opreme;
- 3.12 oblikovanje usklajevalnega delovnega telesa na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, ki bo redno letno spremljalo in analiziralo dostopnost okolja;
- 3.13 zagotavljanje dostopnosti turističnih programov za invalide. Spodbujanje turističnih agencij z ukrepi za oblikovanje turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.14 zagotavljanje dostopnosti do izobraževalnih institucij;
- 3.15 pri sofinanciranju obnove sakralnih in verskih objektov namenjanje posebne pozornosti dostopnosti do objektov in obredov;
- 3.16 spodbujanje primerov dobre prakse na ravni občin in upravnih enot – npr. projekt dobre prakse Občina po meri invalida;
- 3.17 vzpostavitev relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami);
- 3.18 spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z braillovo pisavo, kar bo senzorno oviranim potrošnikom omogočilo lažji dostop do dobrin;
- 3.19 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih skladno z Direktivo št. 98/18 o potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v notranjih potovanjih.

Nosilci:

Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za promet, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Urad Vlade RS za informiranje, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, invalidske organizacije.

4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Opis cilja

Izobraževanje je temeljna sestavina zagotavljanja socialne vključenosti in neodvisnosti vseh oseb, vključno invalidov,¹ na vseh stopnjah – predšolska vzgoja, osnovno- in srednješolsko,

¹ Tudi za področje izobraževanja in vseživljenjskega učenja se kot splošen izraz v nacionalnem programu uporablja "invalid". Skladno s 1. in 2. členom Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami vključuje tudi otroke, mladostnike in mlajše polnoletne osebe s posebnimi potrebami (to so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter otroci z motnjami vedenja in osebnosti, ki potrebujejo prilagojeno

dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje. V Sloveniji morajo biti v skladu z ustavo in številnimi mednarodnimi dokumenti vsem otrokom zagotovljene enake pravice in možnosti pri vzgoji, izobraževanju in usposabljanju.

Večina izobraževalnih sistemov temelji na vključevanju in dopolnilnih posebnih ukrepih, kjer je to potrebno. V letu 2000 sprejeti Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in podzakonski akti, s katerimi se je začelo praktično izvajanje zakona, omogočajo otrokom s posebnimi potrebami enake možnosti na področju izobraževanja z vključevanjem v različne prilagojene in strokovno podprte načine izobraževanja – redne oblike, prilagojeni izobraževalni programi ali posebni programi. Ukrepi omogočajo prilagoditev programov in načina sporazumevanja, prilagojenost prostora, pripomočkov in metod poučevanja, strokovno pomoč, tolmača in fizično pomoč.

Invalidi imajo praviloma nižjo izobrazbo oziroma so manj vključeni v vse stopnje izobraževanja kot drugi prebivalci, še prav posebno je nizek njihov delež v srednješolskem in visokošolskem izobraževanju. Vključevanje v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje pomeni izziv za enake možnosti invalidov v celotnem izobraževalnem sistemu, od predšolske stopnje do visokega šolstva. Pri tem je treba opozoriti na ovire, s katerimi se srečujejo, npr. na ravni grajenega okolja (predvsem za gibalno ovirane), dostopa do študijske literature (za slepe in slabovidne), do tolmača (za gluhe) indukcijske zanke (za naglušne). Prav tako je nujno zagotavljati ukrepe za ozaveščanje v vseh izobraževalnih institucijah. Posebej pomembno je, da se tudi za invalide najdejo možnosti, da se med šolanjem praktično usposabljaajo z delom pri delodajalcu, da bi pridobili ustrezno poklicno usposobljenost.

Strokovni delavci ugotavljajo, da osebe z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju potrebujejo poleg drugih prilagoditev tudi več časa, da napredujejo po obdobju obveznega osnovnega šolanja. Osebam z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju je treba zagotoviti enake možnosti na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja z doslednim zagotavljanjem pogojev za izvajanje na podlagi Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter sprejetega Posebnega programa vzgoje in izobraževanja, ki omogoča izobraževanje in usposabljanje do 26. leta.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe;
- 4.2 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo na vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.3 zagotavljanje ustreznega izvajanja, dokončanja in razvijanja sprejetih programov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja od predšolskega, osnovnošolskega do poklicnega/srednješolskega obdobja. Posebno pozornost pri tem je treba nameniti programom zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami;
- 4.4 spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.5 zagotavljanje primernih prostorskih in tehničnih pogojev za uresničevanje in izvajanje programov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja, vključno z zagotavljanjem prilagojenega prevoza;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje temeljnih znanj v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in učil z oblikovanjem učbenikov v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke, vključene v program z nižjim izobrazbenim standardom;

izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja).

- 4.8 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo za izobraževanje;
- 4.9 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.10 zagotavljanje podpore v obliki osebne pomoči, spremljanja in svetovanja za študente invalide;
- 4.11 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravnništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.12 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo, tudi funkcionalno oviranim (zdaj je pomoč vezana le na gibalno oviranost);
- 4.13 zagotavljanje sistema štipendiranja, ki bo invalide spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.14 zagotavljanje primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje študentov invalidov;
- 4.15 spodbujanje opravljanja prakse študentov in dijakov invalidom v organih državne uprave;
- 4.16 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.17 spodbujanje učenja znakovnega jezika kot drugega jezika;
- 4.18. spodbujanje dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, izobraževalne ustanove, invalidske organizacije.

5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

Opis cilja

Delo oziroma zaposlitev sta ključna dejavnika za socialno vključenost, ekonomsko neodvisnost, omogočanje samostojnega življenja in večje dostojanstvo invalidov. Analize v vseh državah članicah Evropske unije, tudi v Sloveniji, potrjujejo, da so invalidi ranljiva in zapostavljena skupina na trgu dela. Zato države izvajajo različne programe in ukrepe, s katerimi želijo izboljšati zaposlitvene možnosti za invalide. Predvsem se poudarjajo zaposlitvene možnosti invalidov v običajnem delovnem okolju. Treba je spodbujati invalide, da se dejavno vključujejo na trg dela, zagotavljati posredovanje med iskalci zaposlitve in delodajalci ter izvajati ustrezne podpirne storitve, usposabljanje in izobraževanje.

Evropska direktiva 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Direktiva določa učinkovite in praktične ukrepe za prilagoditev delovnih mest za invalide, npr. prilagoditev delovnih prostorov, opreme, ritma delovnega časa, razdelitve delovnih nalog ali zagotovitve sredstev za usposabljanje ali uvajanje v delo. Direktiva določa tudi koncept diskriminacije, ki velja na področju zaposlovanja in dela, zato da bi se v državah članicah EU uresničevalo načelo enakega obravnavanja.

S tem ciljem:

- se želi povečati delež invalidov med delovno aktivnim prebivalstvom in s tem zmanjšati obseg socialnih transferjev;
- se želi invalidom omogočiti, da skladno s svojimi interesi, sposobnostmi in zmožnostmi pridobijo poklic in zaposlitev, da zadržijo zaposlitev ter v poklicu napredujejo ali spremenijo svojo poklicno kariero;
- se želijo zagotoviti take delovne in življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti;

- se želijo zagotavljati ustrezne podpore, storitve, prilagoditve, dostop in tehnične rešitve, ki bodo invalidom omogočale učinkovito opravljanje dela.

Ukrepi:

- 5.1 dosledno izvajanje Direktive Evropske unije 2000/78 o enaki obravnavi na vseh področjih zaposlovanja in dela, prilagoditev zakonodaje tej direktivi, dosledno izvajanje Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov ter podzakonskih aktov;
- 5.2 čimprejšnja vključitev brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave, da se bo povečala zaposljivost in zviševala kakovost življenja;
- 5.3 izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev na območnih službah zavoda za zaposlovanje;
- 5.4 zagotavljanje programov strokovnega izobraževanja za rehabilitacijske svetovalce, komisije Zavoda za zaposlovanje, strokovne delavce in izvedence Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, koncesionarje zaposlitvene rehabilitacije, izvajalce programov socialne vključenosti, zaposlitvene centre in invalidska podjetja;
- 5.5 spodbujanje in podpora vključevanju invalidnih žensk na trg dela;
- 5.6 dopolnjevanje mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti, da bo vključitev omogočena vsem invalidom ne glede na kraj bivanja in vrsto ali stopnjo invalidnosti;
- 5.7 vzpostavljanje jasnih meril za obveznost vključevanja brezposelnih invalidov, ki prejemajo denarno nadomestilo ali denarno socialno pomoč, v delo oziroma zaposlitev ali programe usposabljanja, izobraževanja in zaposlovanja;
- 5.8 izboljšanje zaposljivosti invalidov s kombiniranjem zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja v okviru netržnih zaposlitvenih možnosti ter drugih možnosti subvencioniranega zaposlovanja;
- 5.9 vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe ter nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb ali Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju za čas njihove vključitve v delovno okolje s sklenjenim delovnim razmerjem ali zaposlitvijo na delovnem mestu);
- 5.10 razvijanje programov učnih delavnic in učnih podjetij;
- 5.11 uveljavljanje pravice do poklicne rehabilitacije tudi za invalide, ki so zaposleni za krajši delovni čas od polnega;
- 5.12 povečanje nadomestil delovnim invalidom za čas poklicne rehabilitacije ter zagotavljanje nagrade drugim invalidom, kar bo pripomoglo k večji motiviranosti invalidov za uveljavljanje te pravice in dejavnejšemu reševanju njihovih zaposlitvenih ovir in težav;
- 5.13 odpravljanje ovir za kombinacijo delne zaposlitve in delne upokojitve tudi pri invalidih, ki ne morejo uveljavljati teh pravic po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (invalidi, ki nimajo statusa delovnega invalida);
- 5.14 spodbujanje zaposlovanja invalidov s težjo zaposlitveno oviranostjo na odprtem trgu dela, v zaposlitvenih centrih oziroma v invalidskih podjetjih;
- 5.15 nadaljnje vzpostavljanje in operacionalizacija izvajanja podpornega zaposlovanja v praksi;
- 5.16 spodbujanje povečevanja kakovosti zaposlovanja in razvoja človeških virov v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih;
- 5.17 poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo izvedenci pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje;
- 5.18 vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce;
- 5.19 spodbujanje inovativnih projektov in primerov dobre prakse za usposabljanje in zaposlovanje invalidov brez diskriminacije na podlagi spola;
- 5.20. spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave;

- 5.21 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 5.22 zagotavljanje podpore delodajalcem pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida;
- 5.23 zagotavljanje podpore delodajalcem za zagotavljanje ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Sklad za spodbujanje zaposlovanja invalidov, gospodarske zbornice, obrtne zbornice, reprezentativni sindikati, Socialna zbornica, univerze, invalidske organizacije.

6. CILJ: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

Opis cilja

Invalidom je treba zagotavljati ustrezno življenjsko raven, kadar zaradi invalidnosti ali drugih okoliščin, povezanih z invalidnostjo, ostanejo brez drugih dohodkov za preživljanje. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine višje stroške zaradi invalidnosti. Dejavniki, zaradi katerih nastajajo dodatni stroški, se razlikujejo glede na vrsto invalidnosti.

V številnih raziskavah je bila potrjena povezava med invalidnostjo in revščino. Veliko težjih invalidov se srečuje z revščino zaradi kombinacije majhnih možnosti za vključevanje v delo, nizkih prihodkov in visokih življenjskih stroškov, ki so posledica invalidnosti.

Državne podpore (storitve, denarni prejemki) za invalide niso poenotene, so razdrobljene, pot do njih je dolga. Programi socialne varnosti naj vključujejo spodbude, s katerimi se vzpostavlja čim večja pridobitna sposobnost invalidov.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dostopa invalidom (zlasti posebno ranljivim skupinam med njimi, npr. invalidnim ženskam, težjim invalidom in podobno) do programov za večanje socialne varnosti in programov zmanjševanja revščine;
- 6.3 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.4 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.5 omogočanje daljšega rodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam oziroma očetom;
- 6.6 zagotavljanje neposrednega osebnega financiranja in sledljivosti finančnih transferjev, ki bodo sledili prenosu financiranja z institucij na posameznika;
- 6.7. vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide (obstoječi sistem temelji na različnih dodatkih in programih za pomoč, postrežbo in osebno pomoč za tiste, ki niso zmožni sami opravljati vseh nujnih življenjskih opravil).

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji.

7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

Opis cilja

Zdravje in zdravstveno varstvo sta med temeljnimi človekovimi pravicami, ki morajo biti zagotovljene vsem ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali sposobnost posameznika. Prav tako pa sta varovanje zdravja in zdrav način življenja temeljna dolžnost vsakega posameznika. Z ustreznim programom lahko invalidi obnovijo in ohranijo ustrezno zdravstveno stanje.

Invalidom se zagotavlja učinkovita skrb za zdravje v sistemu zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, ki ga opredeljuje Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Zakon določa sistem družbenih, skupinskih in posamičnih dejavnikov, ukrepov in storitev za krepitev zdravja, preprečevanje bolezni, zgodnje odkrivanje, pravočasno zdravljenje, oskrbo in rehabilitacijo bolnih in poškodovanih ter socialno varnost ob bolezni, poškodbi ali smrti. Zdravstvena dejavnost se kot javna služba opravlja v mreži javne zdravstvene službe, ki je organizirana na primarni, sekundarni in terciarni ravni.

Raven zdravstvenega varstva invalidov, ki je sestavni del zdravstvenega varstva vseh državljanov, je primerljiva z drugimi evropskimi državami. Treba bi bilo sistemsko dopolniti zakonodajo za invalide na posameznih področjih, kot npr. rehabilitacijo oseb, ki delno ali popolnoma izgubijo vid v odrasli dobi, oseb s težavami v duševnem zdravju, povečati zmogljivosti za medicinsko rehabilitacijo oseb po neizogibni poškodbi glave, krepiti programe rehabilitacijske pomoči na domu, povečati možnosti za zdraviliško zdravljenje in podobno.

Ukrepi:

- 7.1 razvijanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike, uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije »International Classification of Functioning, Disability and Health« in spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je povečati prožnost zagotavljanja zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.2 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev in upoštevanje posebnih potreb invalidnih žensk pri tem. Pri dostopnosti storitev in programov je treba upoštevati vrednote, kot so solidarnost, socialna pravičnost in dostopnost za vse invalide, na podlagi izenačevanja pravic za vse skupine invalidov, ki so bile do zdaj različno obravnavane;
- 7.3 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin (otrok z okvarami/motnjami v telesnem oziroma duševnem razvoju) s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočijo, da otrok ostane v družini,
- 7.4 izboljšanje sistemske ureditve področja medicinskotehničnih pripomočkov;
- 7.5 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.6 izboljšanje znanja oziroma vedenje osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti (npr. o motnjah v duševnem razvoju, o gluhoti ipd.), da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na vrsto invalidnosti;
- 7.7 spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem načinu življenja, spodbujanje širitve programov obnove rehabilitacije in programov za izobraževanje glede pravic znotraj sistema zdravstvenega varstva;
- 7.8 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami, obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti ter iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.9 ozaveščanje vseh strokovnih delavcev na področju zdravstva o potrebah invalidov.

Nosilci:

Ministrstvo za zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, zdravstvene organizacije, Inštitut za varovanje zdravja, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, invalidske organizacije.

8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi**Opis cilja**

Želijo se oblikovati podlage za vodenje kulturne politike za področje polnega uresničevanja kulturnih pravic invalidov in zagotoviti enake možnosti za njihovo udeležbo v kulturnem življenju, ki se osredotočajo na dva pristopa:

- institut pozitivne diskriminacije ob upoštevanju posebnih potreb pri dostopu do kulturnih dobrin in
- institut vključevanja, s katerim se uresničuje skrb za enakopravno vključevanje invalidov v družbeno kulturno življenje.

Sedanji projekti se osredotočajo na slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne, temeljijo pa na pravni podlagi (Zakon o medijih, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo) in so odvisni od razpoložljivih finančnih sredstev. S sofinanciranjem projektov in razvoja tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti ter večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Invalidi imajo pravico, da se prizna in podpre njihova posebna kulturna in jezikovna identiteta, vključno z znakovnim jezikom gluhih in kulturo gluhih.

Ukrepi:

- 8.1 oblikovanje primernih ukrepov za zadovoljevanje posebnih potreb invalidov in za ozaveščanje celotnega prebivalstva o ovirah invalidov ter o njihovih kulturnih prispevkih celotni družbi na podlagi analiz stanja dostopnosti kulture in primerjalnih presoj ukrepov za invalide na področju kulture;
- 8.2. razširjanje možnosti sofinanciranja iz proračunskih sredstev na projekte, namenjene vsem invalidom. Pozornost pri tem je treba nameniti tudi osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.3. spodbujanje splošne knjižnice k zagotavljanju knjig, prilagojenih za slepe in slabovidne;
- 8.4 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v nacionalno shemo knjižnic in zagotovitev, da država sistemsko financira delovanje knjižnice (leposlovje, učbeniki, strokovna dela), ter ureditev statusa specialne knjižnice;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 sistemsko zagotavljanje pravice slepih in slabovidnih do dostopa do tiskanih občil v elektronski obliki;
- 8.7 spodbujanje statusa samostojnih kulturnih delavcev invalidov (npr. gluhih, slepih);
- 8.8 spodbujanje nastajanja/formaliziranja posebnih oblik udeležanja kulture invalidov (npr. gledališče gluhih, slepih in podobno);
- 8.9 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na področju kulture in spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.10 dopolnjevanje pravnih predpisov, ki se nanašajo na dostopnost kulture ter udeležbo invalidov pri načrtovanju in ustvarjanju kulturnih dobrin;
- 8.11 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo, univerze, kulturne ustanove, invalidske organizacije.

9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih**Opis cilja**

Gibanje, igra in športne dejavnosti so za invalide pomembni, saj krepijo njihovo življenjsko moč, samopodobo in socialno vključenost. Šport je hkrati sredstvo za rehabilitacijo. Vsem tistim, ki jih šport še posebno zanima, je treba omogočiti tudi tekmovanja. Cilj je zagotavljanje takih ukrepov, da bodo invalidi pri športu in športni rekreaciji imeli enake možnosti ter si s tem izboljšali kakovost življenja. Šport in športna rekreacija morata postati sestavni del vsakega izobraževanja in rehabilitacije.

Treba je spodbujati sodelovanje invalidov pri skupnih športnih dejavnostih na vseh ravneh, za te namene omogočiti ustrezno izobraževanje, usposabljanje in vire ter omogočiti invalidom dostop do krajev, kjer potekajo športne in rekreativne prireditve.

Za kakovost življenja invalidov je potrebna tudi primerna rekreacija. Rekreacija varuje invalide pred različnimi sodobnimi zdravstvenimi težavami. Vsem invalidom naj bi se zagotavljala vsestranska rehabilitacija ne glede na vrsto in stopnjo invalidnosti, starost ali raven invalidove telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njihovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje izobraževanja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih kadrov;
- 9.2 spodbujanje izvajanja nacionalnih panožnih športnih tekmovanj za vse invalide (v okviru šolskega sistema);
- 9.3 zagotavljanje kakovostne športne vzgoje za invalide z vključitvijo znanja v študijske programe in programe nadaljnjega izobraževanja ter usposabljanjem strokovnih delavcev v izobraževanju;
- 9.4 nadziranje (novo)gradenj in prenove starejših športnih objektov, da bi jih lahko uporabljali invalidi, ki se ukvarjajo s športom, in invalidi, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (dostopnost, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.5 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete, ...);
- 9.6 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.7 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v okviru invalidskih organizacij in drugih društev, primernih vrsti oziroma stopnji invalidnosti in starosti invalida.

Nosilci:

Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez, univerze, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij, Fundacija za šport, invalidske organizacije

10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti**Opis cilja**

Veliko invalidov se ne more vključevati v versko in duhovno življenje njihovih skupnosti zaradi številnih ovir. Zato je treba oblikovati ukrepe, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti. Pri tem je treba zagotavljati načelo vključevanja, saj z ukrepi ne želimo ustvarjati ločenih verskih ali duhovnih skupin, temveč vključevati invalide v verske in duhovne skupnosti njihovih lokalnih skupnosti, hkrati pa pri tem upoštevati vse njihove potrebe.

Nekateri invalidi, npr. osebe z motnjo v duševnem razvoju, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni, se lahko vključijo v versko in duhovno življenje skupnosti le, če so deležni pomoči pri doživljanju verovanja. Poleg simbolov, ki so jim razumljivi, potrebujejo predvsem stike z ljudmi, ki z vero živijo. Zato jim je treba omogočiti različne oblike pomoči, ki so lahko izražene v nadaljnjem religioznem izobraževanju, verskih pogovorih, podpori nosilcev in vodij ustanov ter tesnih stikov z delavci verskih skupnosti.

Ukrepa:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebej tistim, ki so negibljivi v trajni negovalni oskrbi v domačem oziroma drugem okolju in domovih za starejše občane, s pomočjo obiskov verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri;
- 10.2 predvidenje posebnega financiranja izdajanja verske in duhovne literature za komunikacijsko in senzorno ovirane na podlagi proračunskih razpisov.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za kulturo, verske skupnosti, izvajalci kulturnih dejavnosti.

11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Opis cilja

V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam v skladu z Zakonom o invalidskih organizacijah zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s pomočjo trajnega, stabilnega, zadostnega in neodvisnega financiranja prek Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij;

- 11.2 zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po vzoru financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril za trajno zagotavljanje financiranja invalidskih organizacij.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za javno upravo, invalidske organizacije, Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji.

12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Opis cilja

Zaradi svoje specifične in različne invalidnosti, ki je posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar oziroma motenj v duševnem razvoju, so invalidi še toliko bolj izpostavljeni različnim oblikam spolnega, psihičnega, verbalnega in fizičnega nasilja oziroma oblikam nehumanega ali ponižujočega ravnanja, kaznovanja, mučenja, izkoriščanja ali zlorab.

Nasilje, zlorabe in nadlegovanje se v družinah in institucijah pogosto dogajajo. Zato prizadete osebe nujno potrebujejo pomoč države, lokalnih skupnosti in tudi socialnih mrež, ki delujejo v nevladnem sektorju. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji. Neprostovoljno zdravljenje mora biti zmanjšano na najmanjšo mogočo mero s pomočjo dejavnega iskanja alternativ, potekati mora le po zakonsko določenih postopkih in ob uporabi ustreznih pravnih varovalk, opravljeno mora biti v čim bolj neomejevalnem okolju in ob polnem upoštevanju najboljšega interesa ter prilagojeno posamezniku.

Nasilju in diskriminaciji so še posebej izpostavljene ženske kot ranljiva skupina, zato so potrebni ukrepi, da se jim omogoči polnopravno uživanje pravic. Invalidne ženske doživljajo poleg ovir in stereotipov, ki se nanašajo na invalide, tudi diskriminacijo, povezano s spolom. Področja, kjer so invalidne ženske še posebno zapostavljene, so družinsko življenje, starševstvo, spolnost in zaposlovanje.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebej nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.4 zagotavljanje prostorskih in drugih delovnih razmer za izvajalce programov na področju odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad invalidi;
- 12.5 zagotavljanje enakega dostopa do namestitve v varen prostor (tudi v varne hiše) in ustrezne strokovne pomoči invalidom žrtvam nasilja;
- 12.6 povečanje vključevanja invalidnih žensk v odločanje v skupnosti, invalidskih organizacijah, delovnem okolju ipd;
- 12.7 zagotavljanje spodbujanja izobraževanja invalidnih žensk;
- 12.8 zagotavljanje izobraževanja in usposabljanja o pravicah in potrebah invalidnih žensk v družinah;
- 12.9 oblikovanje storitev za pomoč in spodbujanje ukrepov za samopomoč invalidom, še zlasti invalidnim ženskam;
- 12.10 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;

- 12.11 izdajanje informativnih priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v obliki, prilagojeni za invalide (za slepe in slabovidne, osebe z motnjami v duševnem razvoju ipd.).

Nosilci:

varuh človekovih pravic, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za notranje zadeve oziroma Policija kot organ v njegovi sestavi, Urad vlade za enake možnosti, centri za socialno delo, lokalna skupnost, Inštitut za kriminologijo, nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja, Fakulteta za socialno delo, Pedagoška fakulteta, invalidske in humanitarne organizacije.

4. IZVAJANJE IN NADZOR

Za izvajanje, spremljanje in nadziranje uresničevanja ciljev in ukrepov, zapisanih v Akcijskem programu 2007–2013, je treba zagotoviti ustrezne možnosti (kadrovske, finančne in druge). Program ima naravo priporočil na ravni programskih smernic, ki se bodo lahko realizirala skozi ustrezne programe in finančna sredstva pristojnih ministrstev. Ministrstva se bodo sama odločala o vključitvi ukrepov v svojo zakonodajo in jih tudi ustrezno predvidela v svojih finančnih načrtih za posamezno proračunsko leto.

Pripraviti in zagotoviti je treba tudi zbiranje ustreznih informacij o invalidih v okviru celovite analize, vključno z raziskavami in statističnimi podatki. Postopek zbiranja in hranjenja teh podatkov mora biti v skladu s splošno veljavnimi varovalkami, vključno z zakonodajo o varstvu osebnih podatkov, da se zagotovijo zaupnost, tajnost in spoštovanje zasebnosti invalidov. Zbrani statistični podatki se morajo uporabljati kot pomoč pri ugotavljanju, kako se uresničujejo cilji, zapisani v akcijskem programu.

Ukrepi:

- 1 imenovanje vladnega odbora, pristojnega za spremljanje uresničevanja akcijskega programa, ki letno poroča o izvajanju akcijskega programa;
- 2 vključevanje in polno sodelovanje invalidskih organizacij v postopku nadzora;
- 3 zagotavljanje zakonske podlage za delovanje Sveta Vlade Republike Slovenije za invalide;
- 4 oblikovanje posebne, samostojne komisije za invalide pri Državnem zboru RS;
- 5 zbiranje ustreznih informacij, vključno s statističnimi in raziskovalnimi podatki, za pripravo celovite analize invalidskega varstva, ki bo omogočila oblikovanje in izvajanje politik in ukrepov iz tega akcijskega programa, v skladu z evropsko statistično klasifikacijo;
- 6 priprava informacijskega sistema za povečanje analitične sposobnosti na področju invalidskega varstva;
- 7 ustanovitev inštituta za preučevanje invalidnosti;
- 8 po vzoru danske zakonodaje obvezna vzpostavitev tristranskih občinskih svetov za invalidsko področje, sestavljenih iz skupnih predstavnikov invalidov v lokalni skupnosti, predstavnikov občinske uprave in strokovnjakov na področju invalidskega varstva;
- 9 spodbujanje sprejetja akcijskih programov za invalide v lokalnih skupnostih, ki jih enkrat letno obravnavajo na občinskih svetih;
- 10 predlaganje imenovanja namestnika varuha človekovih pravic za invalide, ki bo pristojen za invalidsko varstvo.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Svet Vlade Republike Slovenije za invalide, invalidske organizacije.